

Dėl pasiūlymo Lietuvos Respublikos darbo kodekso 123 straipsnio pakeitimo įstatymo projektui (Reg. Nr. XIIIIP-1831)

Lietuvos laisvosios rinkos institutas išnagrinėjo **pasiūlymą**¹ Lietuvos Respublikos darbo kodekso 123 straipsnio pakeitimo įstatymo projektui (Reg. Nr. XIIIIP-1831) (toliau – Pasiūlymas), kuriuo numatoma didelę rinkos galią turinčioms mažmeninės prekybos įmonėms² drausti dirbti 4 švenčių dienas (toliau – draudimas dirbti):

- vasario 16-ąją – Lietuvos valstybės atkūrimo dieną;
- sekmadienį krikščionių Velykų (pagal vakarietišką tradiciją) dieną;
- lapkričio 1-ąją – Visų Šventųjų dieną;
- gruodžio 25-ąją – Kalėdų dieną.

Pasiūlymu prekybos laiko ribojimas siaurinamas tiek prekybos įmonių, tiek nedarbo dienų apimtimis, nes Lietuvos Respublikos darbo kodekso 123 straipsnio pakeitimo įstatymo projektu³ (Reg. Nr. XIIIIP-1831) (toliau – Projektas) yra siūloma visoms mažmeninės prekybos įmonėms uždrausti dirbti paskutinį kiekvieno mėnesio sekmadienį ir visomis švenčių dienomis.

Nepritariame Pasiūlymui, raginame jį neatsižvelgti, dėl šių priežasčių:

1. Didelę rinkos galią turinčiose mažmeninės prekybos įmonėse dirba tik 27 proc. visų mažmeninės prekybos įmonėse dirbančių asmenų, todėl Pasiūlymo tikslas – visiems dirbantiesiems užtikrinti poilsį švenčių dienomis – nebūtų pasiektas. **Pasiūlymo rengėjų nurodytos Pasiūlymo priežastys neįrodo draudimo dirbti būtinumo.**
2. Priėmus pasiūlymą, dalis darbuotojų netektų galimybės per 4 šventines dienas užsidirbti daugiau. Darbuotojų derybinė galia jau dabar leidžia susitarti su darbdaviu dėl darbo laiko. **Taigi, draudimas dirbti neatitinka dalies dirbančiųjų mažmeninėje prekyboje interesų.**
3. Siūlomos 4 švenčių dienos, kada nedirbtų didelę rinkos galią turinčios mažmeninės prekybos įmonės, neatitinka vartotojų poreikio apsipirkti jiems patogiu metu. Uždraudus dirbti tik didiesiems prekybos tinklams, kitose parduotuvėse prekės gali būti parduodamos brangiau. Todėl **draudimas dirbti vartotojams nėra palankus.**
4. Sumažėtų ne tik didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių pajamos, dėl sumažėjusių pirkėjų srautų nukentėtų ir šalia jų veikiančios mažos parduotuvėlės, paslaugų įmonės.
5. **Dereguluoti prekybos darbo laiką ragina Europos Komisija**, argumentuodama sąžiningos konkurencijos principo ir darbo vietų išsaugojimo tikslu. Draudimą dirbti švenčių dienomis taiko 17 iš 30 Europos šalių. Panašūs draudimai dažniau taikomi turtingesnėse Europos šalyse, kuriose gyventojai uždirba daugiau. Europoje vyrauja prekybos laiko liberalizavimo tendencija – siekiamos išvengti neigiamų draudimo dirbti pasekmių, Europos šalys šio draudimo atsisako.
6. **Visuomenės apklausos rodo, kad tik 4,3 proc. Lietuvos gyventojų mano, kad dėl parduotuvių darbo laiko turėtų spręsti politikai.**

Toliau pateikiama išsamesnė šių priežasčių analizė.

1. Draudimo dirbti būtinumas neįrodytas

Pasiūlymo rengėjų nurodytos Pasiūlymą pateikti paskatinusios priežastys neįrodo draudimo dirbti nustatymo būtinumo. Pasiūlymo rengėjai Pasiūlymą paskatinusia priežastimi įvardina tai, kad „socialinio dialogo instituto prestižui Lietuvoje iškilo reali grėsmė, nes laužomas pažadas menkina pasitikėjimą juo. Todėl akivaizdu, kad nelieka kito kelio, kaip tik numatyti įstatyminius ribojimus.“ Minėto pažado sulaužymu Pasiūlymo rengėjai įvardina faktą, kad

¹ Pasiūlymas. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/7bff6ca07d5511e98a8298567570d639?jfwid=-1mvqfyie>

² Lietuvos Respublikos mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo 2 str. 1 d. nustato, kad: Didelę rinkos galią turinti mažmeninės prekybos įmonė – ūkio subjektas, besiverčiantis mažmenine prekyba nespecializuotose parduotuvėse, kuriose vyrauja maisto prekės, gėrimai ir tabako gaminiai, ir vienas arba kartu su tokia pat prekyba besiverčiančiais su juo susijusiais ūkio subjektais atitinkantis visus šiuos reikalavimus: 1) iš visų Lietuvos Respublikoje jo (jų) valdomų parduotuvių bent 20 parduotuvių yra ne mažesnio kaip 400 m² prekybos ploto; 2) bendrosios jo (jų) pajamos paskutiniiais finansiniais metais yra ne mažesnės kaip 400 milijonų litų. Jeigu mažmeninės prekybos įmonė yra užsienio valstybės ūkio subjektas, bendrosios pajamos skaičiuojamos kaip Lietuvos Respublikoje gautų pajamų suma. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.362061?jfwid=rivwzvpvg>

³ Projektas. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/5cac2ff02c3411e8a1edec7ada37067a?jfwid=-1mvqfyie>

per 2019 m. Velykas dalis prekybos tinklų dirbo. Nors esą derybų tarp Vyriausybės, profesinių sąjungų ir prekybos įmonių asociacijos metu buvo pasiektas kompromisas, „kad prekybos tinklai nedirbs per Kalėdas ir Velykas be teisės aktų pakeitimo“ (toliau – Susitarimas). Ši priežastis nėra pakankamas pagrindas riboti verslo subjektų darbo laiką, dėl šių priežasčių:

- Pasiūlymo rengėjai neįrodo, kad socialinio dialogo instituto prestižo gynimas (jei prestižas ir galėtų būti kuriamas prievartiniu būdu) yra didesnis gėris nei draudimo dirbti neigiamos pasekmės vartotojams, daliai didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių darbuotojų, kitiems verslo subjektams, o taip pat konkurencijai.
- Socialinių dialogo šalys neturėjo vienodos derybinės galios, nes viena derybinė pusė (vyriausybė), palaikydama antrąją pusę (profesines sąjungas), turi galią priimti privalomus vykdyti sprendimus trečiosios derybinės pusės (mažmeninės prekybos įmonių) atžvilgiu. Tą patvirtina ir Pasiūlymo argumentų retorika: „jei nebus laikomasi pažado, būsite priversti tai daryti įstatymu“. Pažymėtina, kad **socialinio dialogo metu nebuvo atstovaujami vartotojų interesai**, kuriems draudimas dirbti taip pat yra aktualus. Derybose dalyvaujant ne visoms interesų grupėms, ir esant nelygioms šalių derybinėms galioms, pasibaigus deryboms, priimto sprendimo negalima laikyti laisva valia priimtu susitarimu.
- Pasiūlymo argumentuose jo rengėjai nurodo, kad dalis prekybos tinklų per 2019 m. Velykas susitarimo laikėsi, todėl Pasiūlymu teikiamas prievartinis reguliavimas, taikomas jų atžvilgiu, nebūtų pagrįstas ir pažeistų minėtą Susitarimą. Tik skirtingai nuo kitų „socialinio dialogo“ pusių šie prekybos tinklai dėl menkesnės derybinės galios jokių atsakomųjų veiksmų dėl Pasiūlymu teikiamo susitarimo (nedrausti įstatymu, jei prekybos tinklas nedirbs per Kalėdas ir Velykas) nesilaikymo imtis negali.
- Pasiūlymo argumentai rodo, kad Pasiūlymo rengėjų minimas **Susitarimas verčia prekybos tinklus kolegialiai laikytis politikos nedirbti per šventines dienas. O tai reiškia, kad tai verčia daryti tarpusavio susitarimą, kuris gali būti vertinama kaip draudžiamas ir didelėmis baudomis baudžiamas susitarimas Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 d. 1 p. kontekste**⁴.

Pasiūlymo rengėjai neatliko numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo, kaip to reikalauja LR teisėkūros pagrindų įstatymo 15 str., kuriuo taip pat nustatoma, kad „*atliekant numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimą, nustatomas galimas teigiamas ir neigiamas poveikis to teisinio reguliavimo sričiai, asmenims ar jų grupėms, kuriems bus taikomas numatomas teisinis reguliavimas*“. Pasiūlymo rengėjai nevertino Pasiūlymo poveikio ekonomikai, valstybės finansams, konkurencijai ir visiems asmenims, kurie patirtų draudimo dirbti poveikį.

Priėmus Pasiūlymą, tikslas – mažmeninės prekybos įmonių darbuotojams užtikrinti teisę į poilsį – nebūtų pasiektas. Projekto aiškinamajame rašte nurodomas Projekto tikslas yra susijęs su siekiu užtikrinti mažmeninės prekybos įmonių darbuotojų teisę į poilsį. Tačiau Pasiūlymas teisę į poilsį užtikrintų tik didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių dirbantiesiems. 2018 m. Lietuvoje mažmeninės prekybos srityje dirbo 107,2 tūkstančiai darbuotojų (Lietuvos statistikos departamento duomenys). Tik 27 proc. šių dirbančiųjų dirba didelę rinkos galią turinčiose mažmeninės prekybos įmonėse (žr. 1 pav.). Šiuo metu tokių įmonių Lietuvoje yra 5: „IKI“, „MAXIMA“, „NORFA“, „RIMI“, „LIDL“ (toliau – didieji prekybos tinklai)⁵. Šiose įmonėse dirba 28,3 tūkstančių darbuotojų.

Švenčių dienomis dirba ne tik mažmeninės prekybos įmonių darbuotojai, bet ir paslaugas teikiančiose įmonėse dirbantys asmenys. Uždraudus dirbti tik didžiųjų prekybos tinklų darbuotojams, kitose įmonėse dirbantys asmenys bus diskriminuojami, nes jie negalės pasinaudoti galimybe ilsėtis tomis švenčių dienomis. Pasiūlymo rengėjai nepaaiškina, kodėl buvo pasirinktas būtent šis segmentas, tad akivaizdu, įgyvendinus Pasiūlymą, pirminio Projekto tikslas – užtikrinti teisę į poilsį visiems mažmeninės prekybos darbuotojams – nebūtų pasiektas.

Pasiūlymo rengėjai grįsdami susiaurintą Pasiūlymo apimtį sutinka, kad darbo ribojimas yra našta verslui, ypač

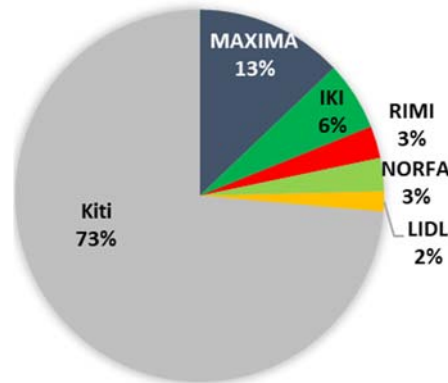
⁴ LR konkurencijos įstatymo 5 str., 1 d. 1p.: „Visi susitarimai, kuriais siekiama riboti konkurenciją arba kurie riboja ar gali riboti konkurenciją, yra draudžiami ir negalioja nuo jų sudarymo momento“, įskaitant „susitarimą tiesiogiai ar netiesiogiai nustatyti (fiksoti) tam tikros prekės kainas arba kitas pirkimo ar pardavimo sąlygas“

Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.77016/asr>

⁵ Prieiga internetu: <http://kt.gov.lt/lt/veiklos-sritys/mazmenine-prekyba>

smulkiajam, todėl siūlo draudimą dirbti taikyti tik didiesiems prekybos tinklams. Tačiau prekybos įmonių imtis, kurios atžvilgiu bus taikomas reguliavimas, pasirinkta nepateikiant vertinimo, kokį poveikį šiems ūkio subjektams turės Pasiūlymo įgyvendinimas. Todėl toks pasirinkimas negali būti laikomas pagrįstu.

1 pav. Mažmeninės prekybos rinkos struktūra pagal darbuotojų skaičių, proc., 2019 m. birželis

Šaltinis. Suskaičiuota, naudojant Statistikos departamento ir Lietuvos prekybos įmonių asociacijos pateiktus duomenis (2019-06-04)

Pasiūlymo rengėjai nepaaiškina, kodėl draudimui dirbti pasirinko būtent Pasiūlyme nurodytas 4 šventines dienas. Dauguma (virš 50 proc.) Lietuvos gyventojų pritaria, kad parduotuvės nedirbtų 4 švenčių dienas, tačiau ne tas, kurias nurodo Pasiūlymo rengėjai. Tik 31,7 proc. apklaustųjų nurodė sutinkantys, kad parduotuvės nedirbtų Lietuvos Valstybės atkūrimo dieną (vasario 16 d.), ir 41,5 proc. – Visų šventųjų dieną (lapkričio 1 d.) (žr. 1 lentelę). Panašūs rezultatai pateikiami ir ESTEP Mažmeninės prekybos įmonių darbo laiko reguliavimo poveikio vertinimo studijoje⁶, kuria, kaip nurodo Pasiūlymo rengėjai, ir vadovautasi parenkant švenčių dienas, kuriomis galiotų draudimas dirbti. Kadangi tyrimų duomenimis, vartotojai išsakyta poreikis apsipirkti Pasiūlyme nurodytomis šventinėmis dienomis yra skirtingas, lieka neaišku, kodėl Pasiūlymo rengėjai draudimui dirbti pasirinko minėtas 4 švenčių dienas.

1 lentelė. Lietuvos gyventojų, pritariantys, kad parduotuvės nedirbtų konkrečią šventės dieną, dalis, proc.

Pritaria, kad parduotuvės nedirbtų šiomis švenčių dienomis:	
Naujieji metai (sausio 1-oji)	83,5 %
Šv. Kalėdos (gruodžio 25-oji)	82,4 %
Šv. Velykos	80,5 %
Kūčios (gruodžio 24-oji)	54,1 %
Visų šventųjų diena (lapkričio 1-oji)	41,5 %
Šv. Velykų antroji diena	37,1 %
Šv. Kalėdų antroji diena (gruodžio 26-oji)	36,8 %
Lietuvos Valstybės atkūrimo diena (vasario 16-oji)	31,7 %
Motinos diena (pirmasis gegužės sekmadienis)	28,3 %
Nepriklausomybės atkūrimo diena (kovo 11-oji)	28,0 %
Joninės (birželio 24-oji)	27,6 %
Tėvo diena (pirmasis birželio sekmadienis)	25,7 %
Žolinė (rugpjūčio 15-oji)	25,1 %
Karaliaus Mindaugo karūnavimo diena (liepos 6-oji)	24,4 %
Tarptautinė darbo diena (gegužės 1-oji)	22,9 %
Nežino/neatsakė	5,0 %

Šaltinis. Visuomenės nuomonės ir rinkų tyrimo centro „Vilmorus“ 2018 m. birželio 8-17 d. atliktos reprezentatyvios Lietuvos gyventojų apklausa „Parduotuvių darbo laikas sekmadieniais ir švenčių dienomis“ duomenys.

⁶ ESTEP (2018 m. spalio 11 d.) Mažmeninės prekybos įmonių darbo laiko reguliavimo poveikio vertinimo studija
Prieiga internetu: <http://estep.lt/get.php?f.198>

2. Vartotojai negalės apsipirkti patogiu metu, už prekes mokės brangiau

Siūlymo rengėjai nevertino Pasiūlymo poveikio vartotojams, todėl Pasiūlymu nėra atstovaujamas vartotojo interesas. Nesant prekybos laiko reguliavimo, parduotuvės ir prekybos centrai atlieka vertinimus, ar savanoriškai sutrumpinus darbo laiką palankus ekonominis rezultatas nebus trumpalaikis, ar nesumažės vartotojų srautas, kaip galimas vartotojų praradimas atsilieps įmonių finansiniams rezultatams. Vadinasi, kiekvienai prekybos vietai, nesant vartotojų srauto, siekiant taupyti kaštus ir užtikrinti konkurencingas kainas savo vartotojams, parenkamas trumpesnis darbo laikas, arba atsižvelgiama į daugumos vartotojų poreikį apsipirkti jiems patogiu metu, užtikrinant patogų vartotojams apsipirkimo laiką. Taip veikiantis konkurencijos mechanizmas užtikrina geriausią apsipirkimo galimybę bei prekių ir paslaugų kokybės ir kainos santykį vartotojui. Siūlymo rengėjai nevertino Pasiūlymo poveikio vartotojui, ir valdžios nustatytas prekybos laiko ribojimas, gali neatitikti vartotojų interesų prekių prieinamumo ir kainos atžvilgiu.

Pasiūlyme nurodomas 4 šventinių dienų pasirinkimas neatitiktų didžiosios daugumos vartotojų poreikio apsipirkti jiems patogiu laiku. Apklausų rezultatai rodo, kad dauguma vartotojų sutiktų, kad parduotuvės nedirbtų tik 2 dienas iš siūlomų keturių. Kitos dvi dienos, kai galiotų draudimas dirbti, pažeistų daugumos vartotojų poreikius apsipirkti jiems patogiu metu. Vadovaujantis faktiniais duomenimis, trijuose iš penkių didžiųjų prekybos tinklų per 2017 m. Kalėdas apsipirko apie 576,5 tūkst. žmonių, per 2019 m. Vėlykas – 613,5 tūkst., o 2018 m. lapkričio 1d. – 822,9 tūkst., 2019 m. vasario 16 d. – 878,7 tūkst. vartotojų. Įvertinus, kad šie duomenys atspindi ne visų, o tik 3 iš 5 didžiųjų prekybos tinklų apsipirkusių vartotojų skaičių, tikėtina, teisė apsipirkti jų pageidaujamoje vietoje ir patogiu laiku būdu būtų pažeista dar didesniai ratui žmonių.

Jei būtų pritarta pasiūlymui, per 4 šventines dienas vartotojai už tas pačias prekes gali būti priversti mokėti brangiau. Įsigaliojus siūlymui nurodytas 4 šventines dienas draudimas dirbti galiotų tik 5 didiesiems prekybos tinklams. Tai reiškia, kad tomis dienomis mažmeninės prekybos įmonės veiks ženkliai mažesnės konkurencijos sąlygomis, todėl jų prekių kainos šiomis dienomis, tikėtina, bus aukštesnės. Tokių pavyzdžių turime jau dabar: degalinėse parduodamas maistas ir gėrimai daugeliu atveju kainuoja brangiau, nei tokios pat prekės prekybos centre. Tai, kad vartotojai šventinę dieną už prekes mokės brangiau, neatitinka vartotojų intereso.

3. Dalis darbuotojų neteks galimybės užsidirbti daugiau

Priėmus Pasiūlymą, dalis didžiųjų prekybos tinklų darbuotojų neteks galimybės užsidirbti daugiau, nes už darbą švenčių dienomis mokamas dvigubas darbuotojo darbo užmokestis (Lietuvos Respublikos darbo kodekso 144 str.).

Projekto rengėjai Projekto aiškinamajame rašte nurodo, kad viena iš Projekto paskatų yra darbuotojų viešai teikiamos pastabos dėl ne visada tinkamo apmokėjimo už darbą švenčių dienomis. Darbuotojai jau dabar dėl jų netinkamo apmokėjimo ir švenčių, ir ne švenčių dienomis gali kreiptis į kompetentingas institucijas, pvz., Valstybinę darbo inspekciją ar Mokesčių inspekciją. Drausti parduotuvėms dirbti (tarp jų ir toms, kurios už darbą su darbuotojais atsilygina tinkamai) nėra proporcinga priemonė įvykdytam ar galimam pažeidimui atsiskaitant su darbuotojais.

Draudimą dirbti dažniau taiko turtingesnės Europos šalys, ir tos šalys, kuriose ir gyventojai uždirba daugiau. Draudimą dirbti dažniau taiko šalys, kuriose BVP vienam gyventojui yra didesnis. Pavyzdžiui, Lietuvoje šis rodiklis siekia 78, Latvijoje ir Estijoje – atitinkamai 69 ir 79, o Norvegijoje – 164, Vokietijoje – 181, Jungtinėje Karalystėje – 105⁷ (Eurostat, 2017 m., kai EU28 = 100).

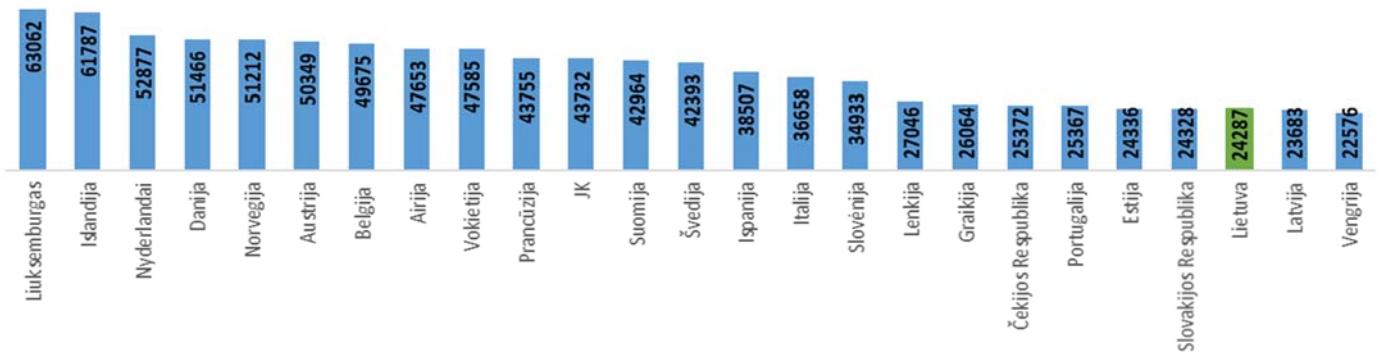
Šalyse, kuriose taikomas draudimas dirbti, mokamas didesnis vidutinis darbo užmokestis, palyginus su tomis šalimis, kuriose toks draudimas netaikomas. Lietuvoje mokamas vidutinis metinis bruto („ant popieriaus“) darbo užmokestis yra vienas mažiausių Europoje. Pavyzdžiui, Lietuvoje žmogus per metus vidutiniškai uždirbo 24 287 JAV dolerius, o

⁷ Eurostat (2017) BVP 1 gyventojui, PPS.

Prieiga internetu: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00114&plugin=1>

Vokietijoje – 47 585, Jungtinėje Karalystėje – 43 732, Norvegijoje – 51 212 JAV dolerius (2017 m. duomenys⁸). Mažiau turtingose šalyse draudimo dirbti sąlygotas mažmeninių prekybos įmonių darbuotojų pajamų sumažėjimas būtų skaudesnis, nes esant ir taip nedideliame pajamų lygiui darbuotojams būtų atimama galimybė užsidirbti daugiau.

1 pav. Vidutinis metinis *bruto* darbo užmokestis Europos šalyse, JAV doleriais 2017 m. ar artimiausiais metais

Šaltinis. EBPO, 2017

Taigi, kopijuojant dalyje Europos šalių vis dar taikomus draudimus dirbti mažmeninės prekybos įmonėms, negalima neatsižvelgti ir į kitus rodiklius: žmonių darbo užmokestį, šalies ekonomiką ir pan.

4. Pasiūlymas turėtų neigiamų pasekmių konkurencijai

Neatlikę poveikio konkurencijai vertinimo Pasiūlymo rengėjai vieniems rinkos dalyviams sudaro palankesnes sąlygas veikti rinkoje nei kitiems. Pasiūlymo rengėjai pastebi, kad visų mažmeninės prekybos įmonių darbo laiko reguliavimas sukurtų didelę našta smulkiąjam verslui ir siūlo draudimą siaurinti, draudžiant dirbti tik 5 didiesiems prekybos tinklams. Tuo Pasiūlymo autoriai sutinka, kad draudimas dirbti darytų įtaką rinkos dalyviams ir sukurtų jiems našta. Pažymėtina, kad Pasiūlymo rengėjai neatlieka nei poveikio reguliuosiamiesiems ūkio subjektams, nei konkurencijai vertinimo. Siūlymas draudimą dirbti taikyti tik didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių, t. y. 5 didžiųjų prekybos centrų, atžvilgiu, rodo, kad Pasiūlymo rengėjai prisiima konkurencijos rinkoje reguliatoriaus funkciją, daliai rinkos dalyvių kuriant palankesnes sąlygas veikti rinkoje nei kitiems.

Pirkėjai, kurie šias 4 šventines dienas būtų pirkę prekes didžiuosiuose prekybos tinkluose, jas bus priversti įsigyti kitur. Kai kurios prekybos įmonės neprieštaruoja draudimo dirbti nustatymui, tai rodo, kad šios įmonės tikisi naudoti iš to, kad didiesiems prekybos centrams bus draudžiama dirbti. Todėl mažmeninės prekybos įmonių, kurių atžvilgiu draudimas dirbti nebus taikomas, apyvarta didėtų, taigi ir gerovė vieniems ūkio subjektams būtų kuriama kitų rinkos dalyvių sąskaita. Tai vyktų politiniu sprendimu, o ne veikiančiais rinkos mechanizmais, t. y. ne dėl to, kad jie siūlo vartotojams geresnę prekių pardavimo paslaugą. Todėl galima teigti, kad **draudimas dirbti iškreiptų konkurenciją**.

Finansinių sunkumų patirs prekybos centrai ir juose veikiančios paslaugų įmonės. Prekybos centruose ar tuose pačiuose pastatuose su didžiais prekybos tinklais veikia kitos maisto ir ne maisto prekių parduotuvės bei paslaugas teikiančios įmonės (pvz.: kirpyklos, kino teatrai, grožio salonai, bankai, draudimo kompanijos, restoranai ir kt.) tarp jų ir smulkaus verslo įmonės. Tomis dienomis, kai bus draudžiama dirbti didiesiems prekybos tinklams, šalia veikiančios kino teatrai, restoranai ar kitų pramogų ir paslaugų teikimo vietos pritrauks mažiau pirkėjų. Dėl to šie ūkio subjektai negaus pajamų ir galimai patirs nuostolių, nors draudimas dirbti jų atžvilgiu ir nebus taikomas.

Didieji prekybos tinklai jau dabar yra stipriau reguliuojami, palyginti su kitomis ūkio sritimis. Išskirtinai didžiųjų prekybos tinklų reguliavimui priimtas Lietuvos Respublikos mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas taip pat griežčiau nei kitas ūkio šakas mažmeninės prekybos atžvilgiu apibrėžia dominuojančią padėtį. Laikoma, kad „mažmenine prekyba besiverčiantis ūkio subjektas užima dominuojančią padėtį atitinkamoje rinkoje, jeigu jo rinkos dalis sudaro ne mažiau kaip 30 procentų“, kai kitose rinkose taikoma 40 procentų rinkos dalies riba. Taip pat pažymėtina, kad neseniai priimti atitinkami minėtų įstatymų

⁸ EBPO (2017) Employment and Labour Market Statistics: Average Annual Wages.
Prieiga internetu: <https://data.oecd.org/earnwage/average-wages.htm>

pakeitimai, kurie dar labiau sugriežtino didžiųjų prekybos tinklų veiklos reguliavimą, padidino baudas bei įgalino lengvesnę šių įstatymų vykdymo priežiūrą.

5. Europos Komisija rekomenduoja atsisakyti draudimo dirbti⁹, Europos šalys atsisako ribojimų

Europos Komisija pažymi, kad draudimas dirbti galėjo būti pateisinamas, kai beveik visa prekyba vyko stacionariose, o ne virtualiose parduotuvėse. Tačiau šiuo metu draudimo dirbti žala konkurencijai, o ypač – prekybos įmonėms prekiaujančioms ne internete, yra pražūtinga ir naikina darbo vietas. Šie procesai vyksta greičiau, nei darbo rinka geba prisitaikyti prie sparčiai besikeičiančių sąlygų rinkoje.

Prekybos laiko ribojimo mažinimas Europos Komisijos įvardijamas kaip viena iš trijų pagrindinių rekomendacijų, skirtų sustiprinti konkurenciją mažmeninėje rinkoje ir sudaryti paskatas atviresniam ir labiau integruotam mažmeninės prekybos sektoriaus sukūrimui. Europos Komisija pabrėžia, kad parduotuvių darbo laiko apribojimai gali tapti didele našta įmonėms ir neigiamai paveikti jų produktyvumą. Produktyvumo mažėjimą dažniausiai lemia dėl draudimo dirbti sumažėjęs konkurencingumas elektroninės prekybos atžvilgiu. Europos Komisija pasisako už mažmeninės prekybos įmonių darbo laiko sekmadieniais liberalizavimą. Nereguliuojamoje mažmeninės prekybos rinkoje juntamas žymus teigiamas poveikis darbo rinkai, atsirandantis kuriantis naujoms darbo vietoms jau veikiančiose, ar naujai besisteigiančiose mažmeninės prekybos įmonėse.¹⁰

Europos šalys atsisako prekybos laiko ribojimo. Parduotuvių darbo laiką sekmadieniais reguliuoja 14 iš 30 Europos šalių¹¹. Nuo 2011 m. 8 šalys liberalizavo prekybos laiko ribojimus ir tik 3 šalys (Vengrija, Čekija ir Lenkija) ribojimus įsivedė¹². Tačiau Vengrijoje 2016 m. dėl didelio vartotojų pasipriešinimo buvo panaikintas draudimas dirbti parduotuvėms sekmadieniais. Lenkijoje taip pat svarstoma atsisakyti ribojimų¹³.

⁹ Prieiga internetu: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-3377_en.htm

¹⁰ <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/28902/attachments/1/translations/en/renditions/native>

¹¹ Deržanauskienė, G., Vainė, A., „Retail opening hours. Regulation that fails“, 4liberty.eu Review 2019/April No. 10 „Not So Smart Regulation“, p 84-109

http://4liberty.eu/wp-content/uploads/2019/04/4liberty.eu-Review-No.-10_spread.pdf

¹² ESTEP (2018 m. spalio 11 d.) Mažmeninės prekybos įmonių darbo laiko reguliavimo poveikio vertinimo studija

Prieiga internetu: <http://estep.lt/get.php?f.198>

¹³ Prieiga internetu: <https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2019/04/29/lenkai-jau-susimaste-ar-verta-riboti-prekybos-tinkludarba#ixzz5mUy6dGjF>